

УДК 336.225.3: 658 (477)
DOI 10.32342/2074-5354-2023-2-59-10

І.В. ЛЕВИЦЬКА,
доктор економічних наук, професор,
завідувачка кафедри готельно-ресторанної справи та туризму
Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ
(Україна)
[https://orcid.org/ 0000-0003-3739-6662](https://orcid.org/0000-0003-3739-6662)

А.О. КЛИМЧУК,
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державного університету «Житомирська політехніка», м. Житомир (Україна)
[https://orcid.org/ 0000-0002-5246-8778](https://orcid.org/0000-0002-5246-8778)

С.Г. ЗАХАРОВА,
кандидат наук з державного управління, доцент кафедри міжнародного туризму та
готельно-ресторанного бізнесу
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро (Україна)
[https://orcid.org/ 0000-0003-1097-2439](https://orcid.org/0000-0003-1097-2439)

ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Податкова система України пройшла досить тривалий шлях трансформації та вдосконалення, однак і на сьогодні характеризується цілим рядом недоліків, що не дозволяють їй виконувати одне з основних своїх завдань – сприяти вирішенню першочергових потреб державної економіки. Повномасштабне військове вторгнення, окупація частини територій і безпрецедентні обсяги руйнувань цивільної та промислової інфраструктури потребують пошуку шляхів активного стимулювання повоєнного розвитку. І саме податкова система в даному контексті може виступити одним з ключових чинників економічного відновлення, що актуалізує потребу вивчення спектра її сучасних проблем та пошуку можливих шляхів їх вирішення.

Мета. Аналітичне обґрунтування наявних проблем діючої системи оподаткування підприємств в Україні та можливих шляхів її оптимізації в контексті повоєнного стимулювання економічного розвитку.

Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові та спеціальні методи економічної теорії, зокрема методи теоретичного узагальнення та порівняльного аналізу з метою всебічного розгляду досліджуваного питання. У процесі дослідження було використано статистичні матеріали Європейського Союзу, Державної служби статистики та Міністерства фінансів України щодо питань оподаткування підприємств та опрацьовано їх з використанням методів статистичного аналізу: порівняння, групування, розрахунку часток.

Розраховано рівень податкового навантаження підприємств в Україні та здійснено його порівняння з аналогічними показниками країн Європейського Союзу. Аналітично обґрунтовано

ключові проблеми діючої системи оподаткування підприємств в Україні щодо податку на додану вартість та податку на прибуток. Запропоновано альтернативні варіанти оподаткування на повоєнний період з обґрунтуванням очікуваних ефектів для економіки країни в цілому.

Ключові слова: оподаткування підприємств, Україна, проблеми, ПДВ, податок на прибуток, оптимізація, активізація економічного розвитку, повоєнне відновлення
JEL classification: H25, F01, F42

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Податкова система України, незважаючи на досить складний шлях трансформації та вдосконалення, проте і на зараз має низку недоліків, що не сприяють вирішенню нагальних потреб державної економіки. Враховуючи ж надзвичайно складний період функціонування нашої держави, спричинений повномасштабним військовим вторгненням, окупацією значної частини територій і безпрецедентними обсягами руйнувань цивільної та промислової інфраструктури, вітчизняний економічний сектор потребує і ще впродовж тривалого часу у повоєнному періоді потребуватиме значної державної підтримки. І саме податкова система в даному контексті може виступити одним з ключових чинників економічного відновлення, що актуалізує потребу вивчення спектра її сучасних проблем та пошуку можливих шляхів їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблематика вивчення теоретичних і практичних аспектів ефективного функціонування податкової системи та, зокрема, пошуку шляхів удосконалення оподаткування підприємств постійно перебуває в полі зору як вітчизняних науковців, так і представників виконавчої та законодавчої гілок влади. Серед останніх напрацювань варто відзначити праці: Є. Найдьона та В. Сандул [1], які пропонують удосконалення вітчизняної системи оподаткування підприємств на основі впровадження окремих елементів, успішно застосовуваних в розвинених країнах Європи; Т. Латковської [2], що досліджує проблеми оподаткування податком на прибуток в Україні, про-

понуючи замінити його податком на виведений капітал в контексті гармонізації із законодавством ЄС; О. Іванишиної, І. Прокопенко, Ю. Панури [3], де приділена увага ключовим проблемам вітчизняної податкової системи і, зокрема, проблемі неефективного управління податковим боргом підприємств, а також пропонується перелік можливих заходів щодо їх вирішення; Я. Ізмайлова, І. Єгорової, Ю. Томчук [4], де основний акцент зміщено саме в бік удосконалення податкової політики України в умовах воєнних дій та в контексті подальшої відбудови України. У той же час варто відзначити, що, хоча автори й пропонують різноманітні шляхи вирішення існуючих проблем у сфері оподаткування підприємств в Україні, проте всі вони є значно узагальненими і не містять конкретних пропозицій чи переліку заходів з обґрунтуванням їх переваг і недоліків, а також з оцінкою можливого ефекту від впровадження, що потребує продовження наукових пошуків в окресленому напрямі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даного дослідження є аналітичне обґрунтування наявних проблем діючої системи оподаткування підприємств в Україні та можливих шляхів її оптимізації в контексті повоєнного стимулювання економічного розвитку.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи економічної теорії, зокрема методи теоретичного узагальнення та порівняльного аналізу з метою всебічного розгляду досліджуваного питання. У процесі дослідження було використано статистичні матеріали Європейського Союзу, Державної служби статистики і Міністерства фінансів України щодо питань оподаткування підпри-

ємств та опрацьовано їх з використанням методів статистичного аналізу: порівняння, групування, розрахунку часток.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Трансформаційні процеси у вітчизняній податковій системі періоду незалежності дозволили забезпечити її значне вдосконалення і навіть часткову оптимізацію, особливо в частині податкового адміністрування, проте вона й досі містить значний спектр проблемних моментів, на яких повсякчас наголошують дослідники вказаного питання.

Концептуальний базис сучасної податкової системи в Україні закладений ще на першому етапі її генезису шляхом вибору з трьох базових варіантів (рис. 1).

Саме в той час було обрано концепцію оподаткування, розроблену в органах виконавчої влади, яка і на сьогодні є базисом вітчизняної податкової системи. Податковий кодекс України [7] містить класифікацію ключових податків за економічним змістом, виокремлюючи:

- податки на доходи (податок на прибуток підприємств, податок з доходів фізичних осіб), що стягуються за умов наявності прибутку чи доходу відповідно;
- податки на споживання (ПДВ, акциз), обсяги яких закладаються у ціни

товарів, а отже, сплачуються кінцевими споживачами;

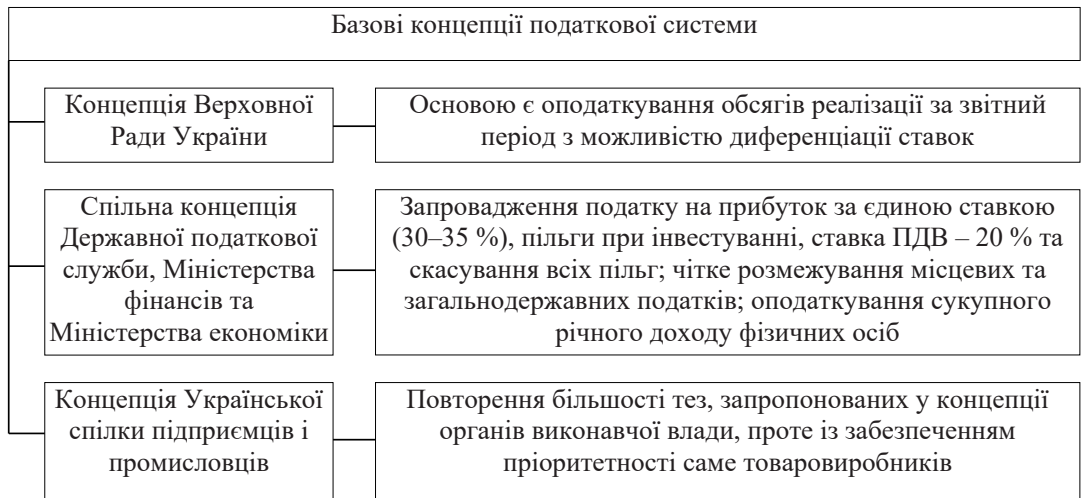
- податки на майно (податок на землю, нерухомість, з транспортних засобів), що сплачуються власниками або користувачами майном.

Аналізуючи наукові доробки [1; 2; 3; 4; 5; 8; 9], присвячені виокремленню проблемних аспектів оподаткування підприємств в Україні, маємо відзначити, що переважна більшість дослідників вирізняють такі недоліки:

- надмірне й нерівномірне податкове навантаження;
- широкі можливості ухилення від сплати податків;
- надзвичайно високі витрати на систему податкового адміністрування;
- складність розрахунків і надмірна бюрократизація податкових розрахунків.

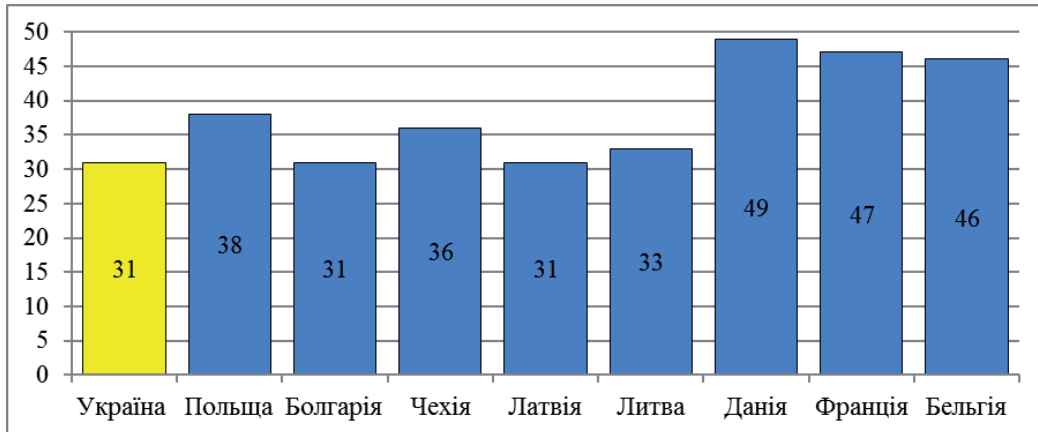
У першу чергу, на нашу думку, варто зрозуміти, наскільки дійсно значним є податкове навантаження на вітчизняний бізнес порівняно, наприклад, з країнами Європейського Союзу (рис. 2).

Наведені дані дозволяють зробити висновок, що в Україні, нарівні з Латвією та Болгарією, один із найнижчих рівнів податкового навантаження на бізнес, і це вже з урахуванням сум відрахувань на соціальні заходи. Натомість, у таких високорозвинених країнах ЄС, як Бельгія,

Рис. 1. Базові концептуальні варіанти податкової системи України*

* Побудовано автором на підставі [5; 6].

Рис. 2. Рівень податкового навантаження на підприємства в Україні та окремих країнах Європейського Союзу у 2021 р., %*

* Побудовано і розраховано з використанням даних [10; 11; 12].

Данія та Франція податкове навантаження на підприємства складає близько 50%, що жодним чином не заважає ані самому бізнесу, ані економіці вказаних країн в цілому. У сусідній Польщі, до прикладу, рівень економічного розвитку якої є значно вищим, порівняно з нашою державою, рівень податкового навантаження складає 38 %.

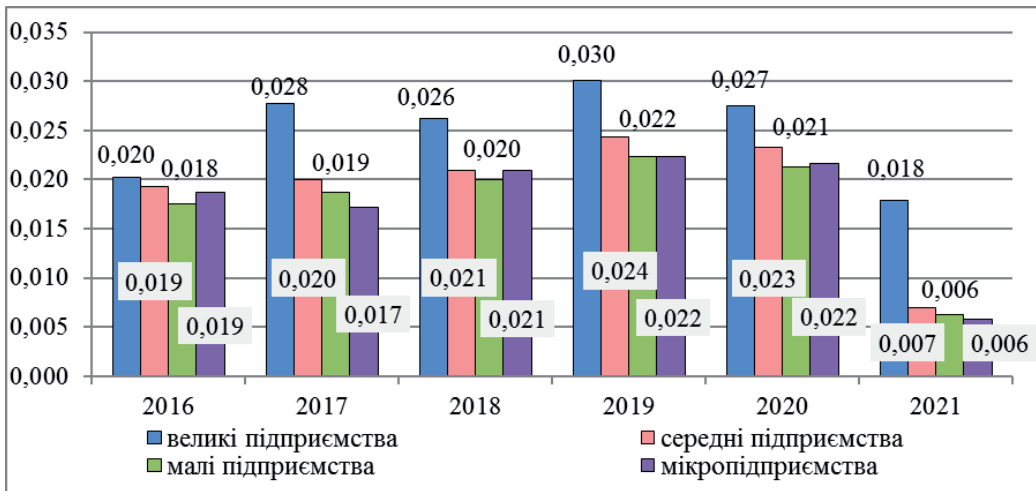
Отже, в даному аспекті маємо відзначити, що вітчизняна податкова система не є надмірним тягарем для бізнесу, якщо говорити в цілому, однак для більшої об'єктивності наведемо дані щодо рівня податкового навантаження з розподілом підприємств за розміром (рис. 3).

Отже, якщо аналізувати в цілому рівень податкового навантаження на бізнес в Україні саме за податком на прибуток підприємств та сумами відрахувань на соціальні заходи за найманих працівників, то він є надзвичайно низьким і фактично не перевищує 3%, хоча і є дещо вищим саме для великих підприємств. Однак тут варто розуміти, що статистична інформація, оприлюднювана відповідними державними структурами, не дозволяє здійснювати розподіл обсягів доходу від реалізації, отриманого окремо прибутковими чи збитковими підприємствами, а отже, й не дозволяє об'єктивно оцінити рівень податкового навантаження. Навіть якщо припустити, що обсяги доходу

від реалізації рівномірно розподілені між прибутковими та збитковими підприємствами, то розрахункові показники податкового навантаження в даному випадку не перевищуватимуть 4%.

Тобто можемо говорити про не надто високий рівень податкового навантаження прибутковим податком та нарахуваннями на заробітну плату персоналу вітчизняного бізнесу, навіть якщо врахувати суми податку на додану вартість. Однак всі аналітичні опитування й дослідження актуалізують проблему надзвичайного податкового тягаря. Зокрема одне з останніх досліджень Європейської Бізнес Асоціації [13] показало, що 36% опитаних вважають, що чинний податковий режим в Україні перешкоджає розвитку бізнесу та залученню інвестицій, а 39% називають обтяжливою діючу систему адміністрування податків. Окрім того, лише 44% опитаних відзначили, що в досліджуваному періоді майже не відчували податкового тиску, ключовим елементом якого у 73% випадків є необґрунтоване трактування податкового законодавства контролюючими органами.

Виходячи з цього та з даних, отриманих в ході нашого дослідження, маємо всі підстави говорити про те, що надмірним тягарем для вітчизняного бізнесу є не стільки чисельність та розміри подат-

Рис. 3. Податкове навантаження підприємств України за податком на прибуток і відрахуваннями на соціальні заходи у 2016–2021 рр.*

* За 2021 р. дані без урахування суми відрахувань на соціальні заходи. Розраховано і побудовано автором за даними [10].

кових платежів, скільки діюча в державі система податкового адміністрування. Вказана проблема поглиблюється ще й внаслідок надзвичайно розгалуженого переліку регулятивних норм з питань податкового обліку (визнання доходів і витрат звітного періоду). Частково саме цим і пояснюється такий надзвичайно високий рівень тіньової економіки в державі – 32% від ВВП у 2021 р. за оцінками Міністерства економіки України [14].

Особливо проблемним в даному аспекті є саме податок на додану вартість, що є найбільш криміналізованим в Україні, адже пропонує звільнення операцій експорту від оподаткування ним та можливість відшкодування сум такого ПДВ. При цьому саме ПДВ створює основний обсяг податкового навантаження на суб'єктів господарювання, оскільки, як показало проведене дослідження, податок на прибуток та відрахування на соціальні заходи складають близько 4 з 31%, розрахованого для вітчизняного бізнесу в цілому.

Представники влади наголошують на необхідності збереження податку на додану вартість, як одного з бюджетоформуючих податків, ключовий тягар якого покладається не на бізнес, а на кінцевого

споживача, що створює підприємствам ширші можливості для розвитку. Проте, на нашу думку, наявність даного податку жодним чином не сприятиме економічному розвитку держави, особливо у повоєнний період. При цьому його бюджетоформуюче значення щодо товарів вітчизняного виробництва надто переоцінене (рис. 4).

Отже, реальні надходження платежів за податком на додану вартість щодо товарів вітчизняного виробництва в досліджуваному періоді не перевищують 50% від їх валового обсягу. Іншими словами, більша частина отриманих коштів повертається платникам даного податку як відшкодування. При цьому якщо порівняти показники реальних надходжень податку на додану вартість до бюджету України із сумою його податкових надходжень у відповідні роки, то отримаємо значення 8,3 та 10,7% відповідно. Отже, маємо підстави говорити, що в середньому платежі за податком на додану вартість щодо товарів вітчизняного виробництва формують близько 10% податкових надходжень до бюджету України, що фактично дорівнює обсягу надходжень за податком на прибуток підприємств. При цьому саме «вимо-

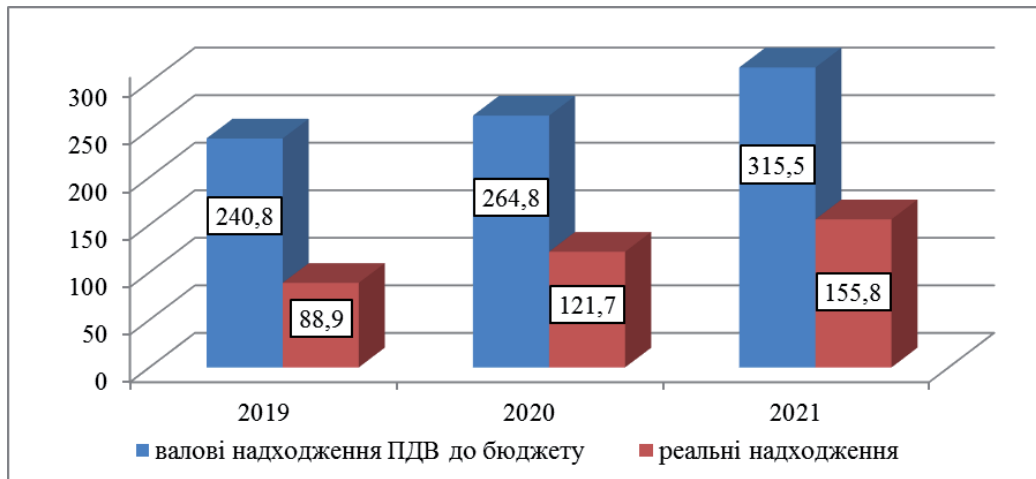

Рис. 4. Валові та реальні обсяги надходжень платежів за податком на додану вартість до бюджету України у 2019–2021 рр., млрд грн*

* Побудовано на підставі [15; 16].

ги податкового законодавства та існуючі процедури адміністрування з податку на додану вартість є найбільш обтяжливими для платників» [8, с. 10].

Фактично найбільший обсяг реальних податкових надходжень за податком на додану вартість має місце в Україні щодо імпортованих товарів – від 25 до 30% їх загального річного обсягу, відповідно до даних Міністерства фінансів України [11]. При цьому на час повномасштабної війни значну частину імпортованих товарів було звільнено від ПДВ [17], внаслідок чого за підсумками 2022 р. його частка в загальному обсязі податкових надходжень України зменшилася до 19%. Навіть у цьому випадку, як бачимо, податок на додану вартість з імпортованих товарів робить значний вклад у доходи Державного бюджету.

Виходячи з отриманих результатів дослідження, маємо відзначити, що встановлена в Україні практика оподаткування підприємств, хоча й не створює надмірне податкове навантаження на бізнес, проте супроводжується значним адміністративним тиском і надзвичайно високим рівнем корупційних ризиків, що, в кінцевому підсумку, призводить як до втрат економіки країни в цілому, так і до надмірних

витрат суб'єктів економічних процесів. Враховуючи ж необхідність прискореної активізації вітчизняного бізнесу й розвитку економіки країни у повоєнний період, варто вже сьогодні відпрацювати можливі шляхи і засоби оптимізації саме податкової системи як одного з ключових факторів стимулювання економічного розвитку. У цьому контексті, на нашу думку, можливим є застосування кількох кроків:

- застосування нульової ставки податку на додану вартість для всіх товарів вітчизняного виробництва;
- заміна податку на прибуток податком з обороту.

Варто відзначити, що відміна податку на додану вартість впродовж тривалого періоду часу є однією з ключових вимог вітчизняних бізнес-асоціацій: в рамках Асамблеї громадських організацій малого та середнього бізнесу України, що об'єднує понад 130 бізнес-асоціацій, проведено десятки фокус-груп та опитувань [18, с. 319]. Проте, на нашу думку, якщо говорити про необхідність розвитку українського бізнесу і, зокрема, українських товаровиробництв, важливим буде в контексті внесення змін до діючої системи оподаткування не спричинити масштабні втрати Державного бюджету, надто осла-

бленого війною та економічними проблемами воєнного часу. Оскільки ж саме імпорتنі товари формують ключовий обсяг податкових надходжень Державного бюджету, то доцільним буде залишити їх оподаткування податком на додану вартість на довоєнному рівні, натомість ввести нульову ставку оподаткування податком на додану вартість для всіх товарів, вироблених в Україні.

Вказана дія, звісно, матиме й негативні сторони, однією з яких є невідповідність окремим зобов'язанням України як члена Світової організації торгівлі, адже таким чином створюватимуться преференції абсолютно всім вітчизняним товарам. Однак, зважаючи на контекст ситуації і надзвичайну шкоду, завдану українському бізнес-сектору та цивільному населенню, є підстави вважати, що міжнародна економічна спільнота з розумінням поставиться до такої ситуації впродовж визначеного періоду часу по завершенні, як мінімум, активної фази війни.

При цьому позитивних наслідків даного рішення значно більше:

- по-перше, повне обнулення всіх існуючих корупційних схем, побудованих на відшкодуванні ПДВ й фіктивному продажі товарів за кордон;

- по-друге, значне зниження адміністративного тиску на платників податку на додану вартість, особливо в частині існуючої проблеми системного штучного блокування податкових накладних;

- по-третє, значне зниження реалізаційної вартості товарів вітчизняного виробництва, а отже, підвищення їх конкурентоспроможності на ринку та доступності для споживачів, рівень матеріального достатку яких також значно постраждав внаслідок війни.

Другим важливим рішенням у контексті оптимізації оподаткування підприємств на повоєнний період, на нашу думку, має бути саме заміна податку на прибуток податком з обороту. Проведене дослідження показало, що надходження за податком на прибуток підприємств в Україні є порівняно незначними в за-

гальній сумі податкових надходжень до бюджету. При цьому їх низький рівень, «пов'язаний із суттєвими збитками, накопиченими платниками податків за попередні роки, інструментами правового ухилення від сплати податків, як-то заборгованість, номінована в іноземній валюті, трансфертне ціноутворення та інші схеми оптимізації, а також із широким маніпулюванням фінансовою звітністю» [9, с. 3].

На нашу думку, єдиним можливим виходом із ситуації, що склалася, є заміна податку на прибуток податком з обороту. Зрозуміло, що таким чином будуть нівельовані всі фіскальні механізми стимулювання інвестиційних витрат вітчизняного бізнесу, однак разом з тим зникнуть і стимули до необґрунтованого нарощування обсягів витрат діяльності. У свою чергу, необхідність ефективно конкурувати на ринку з іншими виробниками і без жодних фіскальних стимулів спонукатиме бізнес до розвитку, застосування інноваційних технологій, удосконалення виробництв і власної продукції тощо. При цьому, щоб Державний бюджет України отримував обсяги податкових надходжень не нижчі, ніж до впровадження нововведень, ставка податку з обороту має бути не нижчою за 2,5% (рис. 5).

При цьому, якщо враховувати, що більше половини коштів, отриманих за податком на додану вартість, в реальності підлягають відшкодуванню, навіть введення податку з обороту на рівні 2% дозволить перевищити суми реальних податкових надходжень до Державного бюджету від суб'єктів господарювання порівняно з фактичними показниками. Таким чином, запровадження податку з обороту на перехідний період повоєнного відновлення України дозволить водночас вирішити цілий комплекс існуючих проблем і не лише в частині оподаткування підприємств.

По-перше, ліквідуються, як вже відзначалося, всі можливі схеми з отриманням відшкодування ПДВ та ухиленням від сплати податку на прибуток. По-друге, значно знизиться рівень фіскально-

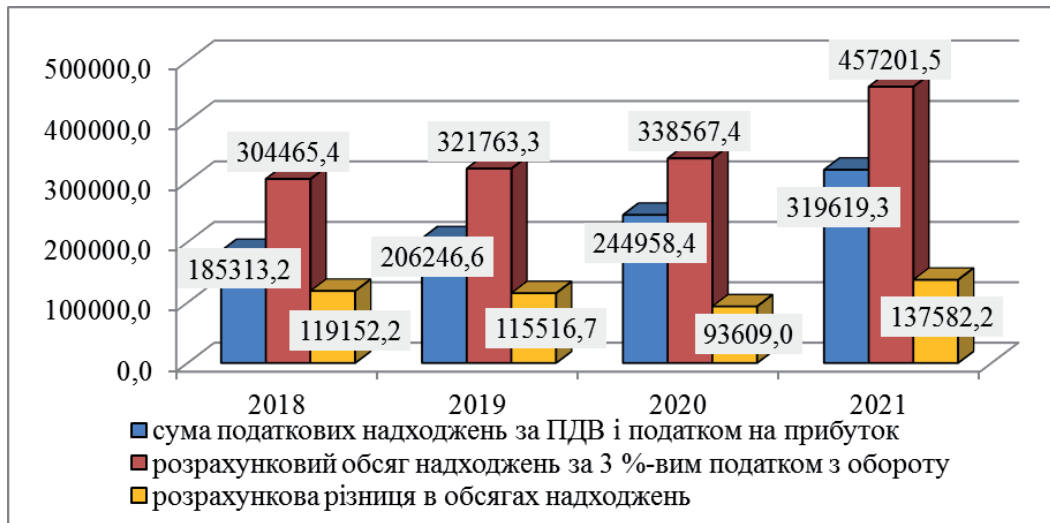

Рис. 5. Фактичні і розрахункові обсяги податкових надходжень до бюджету України у 2018–2021 рр., млн грн*

* Побудовано і розраховано автором на підставі даних [10; 11].

го тиску на бізнес, оскільки базою оподаткування виступатимуть лише доходи від реалізації, що в разі зменшить кількість підстав для податкових перевірок, їх тривалість, а також можливості зловживань представників фіскальних служб своїм становищем. По-третє, створюватимуться реальні механізми стимулювання бізнесу до економії витрат, адже за пропонованого нами підходу до оподаткування обсяг податкових платежів жодним чином не залежатиме від здійснених витрат в ході господарської діяльності. Іншими словами, підприємствам стане не вигідно нарощувати обсяги витрат діяльності як фактично, так і фіктивно – для заниження показників прибутку, що, на нашу думку, сприятиме зростанню частки прибуткового бізнесу.

Крім того, важливими результатами пропонованого нами підходу до оподаткування підприємств у повоєнному періоді стане й зростання купівельної спроможності населення за рахунок зниження вартості товарів вітчизняного виробництва, що, своєю чергою, сприятиме зростанню обсягів реалізації продукції українських виробників на внутрішньому ринку, а відтак і економічному відновленню країни в цілому.

І головний результат – обсяг податкових надходжень до бюджету країни навіть зросте порівняно з фактичним рівнем, а оскільки жодних відшкодувань ПДВ здійснювати не доведеться, то для забезпечення державних потреб і видатків будуть наявні значно більші обсяги фінансових ресурсів. Звісно, сам рівень податкового навантаження на підприємства за досліджуваними видами податків в підсумку дещо зросте, однак зараз його розрахункове значення одне з найнижчих порівняно з показниками країн Європейського Союзу, хоча реальний фіскальний тягар – найвищий.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Повномасштабна війна в Україні і спричинені нею надзвичайно важкі наслідки як для країни в цілому, так і для окремих галузей економіки та суб'єктів господарювання потребують пошуку нових рішень у напрямі активізації швидкого економічного розвитку країни в повоєнний період. У цьому аспекті особливого значення набувають заходи фіскального стимулювання розвитку вітчизняного бізнесу, особливо в контексті необхідності мінімізації тіньової складо-

вої економіки. Проведене дослідження дозволило визначити ключову проблему в системі оподаткування підприємств України: надзвичайна складність податкового законодавства породжує безліч варіантів для ухилення від оподаткування та махінацій зі звітністю. Враховуючи необхідність радикального вирішення вказаної проблеми в найкоротші терміни задля активізації економічного розвитку держави із забезпеченням при цьому простоту обсягів податкових надходжень

до Державного бюджету, було запропоновано ключові напрями зміни системи оподаткування підприємств на період повоєнного відновлення. Пропоновані новації потребують подальшого юридичного, соціально-економічного й фінансового обґрунтування з метою здійснення прогнозних розрахунків усіх можливих негативних та позитивних наслідків кожної з них в разі впровадження, що й має стати тематикою для подальших розробок у вказаному напрямі.

Список використаної літератури

1. Найдьон Є.М., Сандул В.А. Напрямки удосконалення податкової системи України на основі аналізу досвіду іноземних держав. *Юридична наука*. 2020. № 4 (106). Т. 1. С. 125–132.
2. Латковська Т.А. Напрями гармонізації податку на прибуток до вимог Європейського Союзу. *Наукові праці НУ ОЮА*. 2021. С. 69–79. URL : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15463/pdf>
3. Іванишина О.С., Прокопенко І.А., Панура Ю.В. Удосконалення податкової системи як фактор підвищення фінансової безпеки держави. *Ефективна економіка*. 2021. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/77.pdf
4. Ізмайлов Я., Єгорова І., Томчук Ю. Удосконалення податкової системи як складової міжнародної безпеки України. *Економічний аналіз*. 2022. № 2, Т. 32. С. 82–89.
5. Становлення та розвитку податкової системи України : монографія / М.Г. Волощук, І.І. Матьола, Т.О. Карабін, О.В. Білаш. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. 172 с.
6. Ткаченко А.В. Історія становлення та розвитку податкової системи України. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2013. № 2 (22). С. 115–129.
7. Податковий кодекс України : закон України № 2755-VI від 02.12.2010 року в редакції від 25.11.2022 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
8. Дубровський В., Черкашин В. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/унікнення оподаткування в Україні. Київ, 2017. 40 с. URL : <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Instrumenty-uhylyannya-vid-splaty-podatkov-2017-1.pdf>
9. Заха Д., Оттен Т. Бетлій О., Джуччі Р. Податок на прибуток підприємств чи податок на виведений капітал: аналіз та рекомендації. Берлін : Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2017. 27 с. URL : http://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2017/04/PS_01_2017_ukr.pdf
10. Державна служба статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/>
11. Доходи зведеного бюджету України / Міністерство фінансів України. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/>
12. Taxation. Eurostat statistics explained. 2021. URL : https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Taxation_V4_Taxation_Vis_02_1200x630.jpg
13. Податковий індекс 2022 / Європейська Бізнес Асоціація. URL : https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/EBA_Tax_Index_2022-UKR.pdf
14. Тіньова економіка: аналітична записка. Загальні тенденції 2021 / Департамент стратегічного планування та макроекономічного прогнозування; відділ з питань еко-

номічної стійкості та статистики. Міністерство економіки України. 2022. URL : <https://me.gov.ua/Documents/Download?id=74e86de5-126a-4849-94d5-7d4ea048e4b8>

15. Публічний звіт ДПС 2020. Державна податкова служба України. 2021. URL : <https://tax.gov.ua/data/files/254936.pdf>

16. Звіт про виконання Плану роботи Державної податкової служби України на 2021 рік. Державна податкова служба України. 2022. URL : <https://tax.gov.ua/data/files/266501.doc>

17. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 року № 2142-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-%D0%86%D0%A5#Text>

18. Гурняк І. Основні аспекти реформування податкової системи України. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2012. Вип. 30. С. 318–322.

References

1. Naidon Ye. M., Sandul V. A. (2020) Napriamky udoskonalennia podatkovoi systemy Ukrainy na osnovi analizu dosvidu inozemnykh derzhav [Directions for improving the tax system of Ukraine based on the analysis of the experience of foreign countries]. *Yurydychna nauka*. 4 (106). 125-132.

2. Latkovska T.A. (2021) Napriamy harmonizatsii podatku na prybutok do vymoh Yevropeiskoho Soiuzu [Directions of income tax harmonization to the requirements of the European Union]. *Naukovi pratsi NU OIuA*. 69-79. Available at : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15463/pdf>

3. Ivanyshyna O.S., Prokopenko I.A., Panura Yu.V. (2021) Udoskonalennia podatkovoi systemy yak faktor pidvyshchennia finansovoi bezpeky derzhavy [Improvement of the tax system as a factor in increasing the financial security of the state]. *Efektivna ekonomika*. 2021. Available at : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/77.pdf

4. Izmailov Ya., Yehorova I., Tomchuk Yu. (2022) Udoskonalennia podatkovoi systemy yak skladovoi mizhnarodnoi bezpeky Ukrainy [Improving the tax system as a component of Ukraine's international security]. *Ekonomichnyi analiz*. 2, 32. 82-89.

5. Stanovlennia ta rozvytok podatkovoi systemy Ukrainy : monohrafiia [Formation and development of the tax system of Ukraine] (2021) / М.Н. Voloshchuk, І.І. Matola, Т.О. Karabin, О.В. Bilash. Uzhhorod : Vydavnytstvo Oleksandry Harkushi, 172 p.

6. Tkachenko A.V. (2013) Istoriia stanovlennia ta rozvytku podatkovoi systemy Ukrainy [History of formation and development of the tax system of Ukraine]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*. 2 (22). 115-129.

7. Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine] : zakon Ukrainy № 2755-VI vid 02.12.2010 roku v redaktsii vid 25.11.2022 roku. Available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

8. Dubrovskiy V., Cherkashyn V. (2017) Porivnialnyi analiz fiskalnogo efektu vid zastosuvannia instrumentiv ukhlyennia/unyknennia opodatkovannia v Ukraini [Comparative analysis of the fiscal effect of the use of tax evasion/avoidance tools in Ukraine]. Kyiv. 40 p. Available at : <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Instrumenty-uhylannya-vid-splaty-podatkov-2017-1.pdf>

9. Zakha D., Otten T., Betlii O., Dzhuchchi R. (2017) Podatok na prybutok pidpriemstv chy podatok na vyvedenyi kapital: analiz ta rekomendatsii [Corporate income tax or capital outflow tax: analysis and recommendations]. Berlin : Instytut ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultatsii, 27 p. Available at : http://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2017/04/PS_01_2017_ukr.pdf

10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at : <https://www.ukrstat.gov.ua/>

11. Dokhody zvedenoho biudzhetu Ukrainy [Revenues of the consolidated budget of Ukraine] / Ministerstvo finansiv Ukrainy. Available at : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/>

12. Taxation (2021). Eurostat statistics explained. Available at : https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Taxation_V4_Taxation_Vis_02_1200x630.jpg

13. Podatkovyi indeks 2022 [Tax index] / Yevropeiska Biznes Asotsiatsiia. Available at : https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/EBA_Tax_Index_2022-UKR.pdf

14. Tinova ekonomika: analitychna zapyska. Zahalni tendentsii 2021 [Shadow economy: analytical note. General trends] / Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. Available at : <https://me.gov.ua/Documents/Download?id=74e86de5-126a-4849-94d5-7d4ea048e4b8>

15. Publichnyi zvit DPS 2020 [Public report of State Tax Service of Ukraine]. Derzhavna podatkovna sluzhba Ukrainy. Available at : <https://tax.gov.ua/data/files/254936.pdf>

16. Zvit pro vykonannya Planu roboty Derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy na 2021 rik [Report on the implementation of the Work Plan of the State Tax Service of Ukraine for 2021]. Derzhavna podatkovna sluzhba Ukrainy. Available at : <https://tax.gov.ua/data/files/266501.doc>

17. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia zakonodavstva na period dii voiennoho stanu [On making changes to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the improvement of legislation for the period of martial law] : zakon Ukrainy vid 24.03.2022 roku № 2142-IX. Available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-%D0%86%D0%A5#Text>

18. Hurniak I. (2012) Osnovni aspekty reformuvannia podatkovoi systemy Ukrainy [Main aspects of reforming the tax system of Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya mizhnarodni vidnosyny*. 30. 318-322.

TAXATION OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF POST-WAR STIMULATION OF THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

Inna V. Levytska, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv (Ukraine).

E-mail: ilevytska@nubip.edu.ua

Alona O. Klymchuk, State University «Zhytomyr Polytechnic», Zhytomyr (Ukraine).

E-mail: ktgrs_kao@ztu.edu.ua

Svitlana G. Zakharova, Alfred Nobel University, Dnipro (Ukraine).

E-mail: s.zakharova@duan.edu.ua

DOI: 10.32342/2074-5354-2023-2-59-10

Keywords: *taxation of enterprises, Ukraine, problems, VAT, income tax, optimization, activation of economic development, post-war recovery*

JEL classification: *H25, F01, F42*

The tax system of Ukraine has gone through a rather long path of transformation and improvement, but even today it has a number of shortcomings that do not allow it to fulfill one of its main tasks - to contribute to the solution of the primary needs of the state economy. A full-scale military invasion, the occupation of part of the territories, and unprecedented levels of destruction of civil and industrial infrastructure require the search for ways to actively stimulate postwar development. And it is the tax system in this context that can act as one of the key factors of economic recovery, which actualizes the need to study the spectrum of its modern problems and find possible ways to solve them.

Purpose. Analytical substantiation of the problems of the current system of taxation of enterprises in Ukraine and possible ways of its optimization in the context of the post-war stimulation of economic development.

Methods. The methodological basis of the study was made up of general scientific and special methods of economic theory, in particular, methods of theoretical generalization and comparative analysis with the aim of a comprehensive consideration of the issue under study. In the course of the study, statistical materials of the European Union and the State Statistics Service and the Ministry of Finance of Ukraine on the issues of taxation of enterprises and were used and processed by methods of statistical analysis: comparison, grouping, calculation of shares.

Results. The level of tax burden of enterprises in Ukraine was calculated and compared with similar indicators of the EU countries. The key problems of the current system of taxation of enterprises in Ukraine in terms of value added tax and income tax are analytically substantiated. Alternative options for taxation for the post-war period are proposed with justification of the expected effects for the country's economy as a whole.

Одержано 16.04.2023.